

ženi smo realitetu djelovanja Duha. Primjerice, utjecaj afričke perspektive u Hrvatskoj prisutan je kroz Johna Mulindea koji je već nekoliko puta posjetio Hrvatsku, a što je jasno vidljivo unutar zajednica u kojima je on bio. Ova knjiga dublje upozna je čitatelja s posebnostima afričkog pentekostalizma, postavljajući pred čitatelja ne samo intelektualni (doktrinarni) izazov, već isto tako izazov srca i duše.

*Beneamin Mocan
Prevela s engleskoga Dalia Matijević*

Esther Chung-Kim i Tood R. Hains (urednici)

**Reformation Commentary on Scriptures: New Testament VI – Acts
(Komentari pisaca Reformacije na Sveto pismo: Novi zavjet VI – Djela)**

IVP Academic, Downers Grove, 2014, str. 430.

Kao sastavni dio serijske publikacije pod naslovom *Reformation Commentary on Scripture* (Komentari pisaca Reformacije na Sveto pismo), InterVarsity Press objavio je u veljači 2014. svezak pod naslovom: *Novi Zavjet Vol. VI – Djela*. Nakon izvanredne serije izdanja pod naslovom *Ancient Christian Commentary on Scripture* (Komentari drevnih kršćana na Sveto pismo) koja je u 29 svezaka okupila komentare crkvenih otaca i vođa rane crkve, InterVarsity Press započeo je svoj sljedeći projekt pod nazivom *Reformation Commentary on Scripture* (RCS) koji će u 28 svezaka obogatiti naše razumijevanje o tome kako su neki poznati i možda manje poznati reformatori tumačili i razumjeli Pismo, a što je povratno imalo velik utjecaj na Reformaciju i oblikovalo njezin razvoj. Ovaj golemi poduhvat zaista postiže ono što zastupa kao ideju vodilju: donosi nam “bogatstvo komentara Svetog pisma iz vremena Reformacije koje je uglavnom nepoznato i u velikoj mjeri nedostupno na engleskom jeziku.” Međutim, nakon objavljivanja svih 28 svezaka (13 koji se odnose na Stari zavjet i 15 koji se odnose na Novi zavjet) bit će otkriven još jedan sloj crkvene povijesti, sada dostupan i široj publici. Nema sumnje da će ovaj poduhvat otvoriti nove vidike i započeti neka nova razmišljanja i refleksije među stručnjacima, no i među svim drugim kršćanima.

Svezak VI. koji se odnosi na Novi zavjet posvećen je knjizi Djela apostolska. Izdanje započinje poglavljem koje nosi naslov “Vodič za korištenje ovih komentara” (str. xvii–xviii) i pomaže čitatelju da se upozna s načinom na koji je komentar oblikovan i strukturiran. Slijedi “Opći uvod” (str. xix–xlii) koji uvodi čitatelja u ciljeve cjelokupnog RCS izdanja, a koji su definirani na sljedeći način: a) reviziranje suvremenog sustava biblijskog tumačenja; b) unapređenje suvremenog propovjedništva; c) produbljivanje razumijevanja Reformacije; te d) razvijanje kršćanskog učenja, kao i *perspektiva i parametara* RCS izdanja kao što su primjerice kronologija Reformacije koju prati ovaj komentar, svjedočanstva nave-

dena i predstavljena u ovoj knjizi; *format* knjige pri čemu urednici pojašnjavaju odabrane tehničke odrednice, pitanja i izazove s kojima su se suočavali pri radu; te važnost i utjecaj kulture laika i stručnjaka na samu Reformaciju. Nadalje, "Opći uvod" uvodi čitatelja u povijesni kontekst Reformacije, u različite obrasce Reformacije, predstavlja tada djelujuće egzegetske škole, te konačno završava kratkim prikazom o tome kako su reformatori čitali i razumijevali ulogu i značaj Svetog pisma. Nakon "Općeg uvoda" slijedi "Uvod u Djela" (str. xliii–lxiii) u kojem se čitatelj upoznaje s općim pristupom reformatora svetopisamskoj knjizi Djela, njihovim razumijevanjem odnosa između Svetog pisma i tradicije koje je sažeto poznatim načelom vjere *sola scriptura*, te koje su teološke teme bile posebno značajne za reformatore poput primjerice prioritetnog značenja Riječi, sakramenta krštenja, života u zajednici, te poimanja *patnje*. Čitatelj se također upoznaje s time koji su od postojećih komentara uključeni u ovo izdanje i zašto, te s njihovim karakteristikama. Slijedi "Komentar Djela" (str. 1–371) koji je oblikovan na slijedeći način: svako poglavlje Djela započinje s odgovarajućim biblijskim tekstom i općim pregledom u okviru kojega se određuju ključni egzegetski, teološki i pastoralni problemi kojima su se bavili pisci Reformacije, a koji proizlaze iz pojedine odabrane perikope. Svaka je perikopa nadalje podijeljena u manje skupine redaka s tematskim naslovom za svaku skupinu, nakon čega slijedi komentar pisca reformatora. Komentari reformatora također su navedeni pod odgovarajućim tematskim naslovima koji objedinjuju srž pojedinog komentara. Sve to pomaže suvremenom čitatelju da prodre u bit komentara nastalog u vremenu Reformacije. Svaki komentar naveden je pod imenom komentatora i završava naslovom izvornog djela prevedenim na engleski jezik. Bilješke su također korištene na način da pomažu čitatelju u detaljnijem istraživanju pozadine teksta. Takav obrazac dosljedno se primjenjuje kroz cijelo poglavlje. Ostatak izdanja donosi poglavlja pod nazivom "Kronologija Reformacije" (str. 373–382), "Biografski prikaz Reformacije u brojevima i radovima" (str. 383–406), "Izvori za biografske prikaze" (str. 407), kao i "Bibliografija" (str. 408–411), "Indeks autora i djela" (str. 414–425), i "Indeks redaka Svetog pisma" (str. 426–430). Izdanje također sadržava i dvije zemljopisne karte: Kartu Mediterana iz vremena Djela apostolskih (str. lxiv–lxv) i Kartu Europe iz vremena Reformacije (str. 372).

Govoreći iz današnje perspektive, Djela su oduvijek predstavljala izazovnu knjigu stoga što su se čitala i koristila kao obrazac života i službe crkve. Više od svake druge novozavjetne knjige, Djela pružaju uvid u život rane crkve, načine služenja i štovanja Boga. Međutim, tada i danas ostalo je otvoreno pitanje do koje mjere su Djela normativna i obvezujuća, a koliko su samo informativno i neobavezno štivo? Desiderius Erasmus, Martin Luther, John Calvin, Johann Spangenberg, John Donne, Peter Walpot, Rudolf Gwalther i drugi pokušali su u svoje vrijeme pronaći odgovor na ovo pitanje. Oni kao i svi drugi koji se spominju u

ovom izdanju bili su ljudi svog vremena. Iz današnje perspektive njihovi komentari i primjedbe mogu nama izgledati krivi, površni, pogrešni ili nepotpuni, no trebamo moći razumjeti svoju prošlost i učiti od nje kako bismo bolje razumjeli *tko* i *što* smo danas. Pri tome ne smijemo zaboraviti da smo i sami ljudi svojeg vremena, skloni činiti iste greške i propuste. Stoga je ova knjiga dobar podsjetnik da kršćanstvo nije počelo s nama, a različite teologije i stavovi reformatora u njihovom pokušaju da razumiju Djela uče nas da biblijski tekst nije uvijek jednostavno pravilno protumačiti. Ova će nam knjiga pomoći da bolje razumijemo ne samo *što* su reformatori govorili, već i *zašto* su tako govorili. Ovo izdanje promišljeni je rezultat rada i razmišljanja kvalitetnih stručnjaka, što se odražava na svakoj stranici. U nastojanju da na jednom mjestu otkrije i objedini različita stajališta reformatora o knjizi Djela ovo izdanje doista premošćuje ponor između "nas" i "njih", između "nas" i prve generacije kršćana. Kroz ovo izdanje imamo pristup i mogućnost da zastanemo u jednom trenutku povijesti i promotrimo na koji je način knjiga Djela stvorila i oblikovala život i poslanje crkve. Povjesničari crkve imat će velike koristi od ovog izdanja, kao i stručnjaci koji proučavaju Novi zavjet. No ovo dobro pisano i veoma sadržajno izdanje može također uvelike koristiti svakoj osobi laiku koja želi znati više o Reformaciji, a posebice o knjizi Djela u spisima reformatora.

Ervin Budiselić

Prevela s engleskoga Dalia Matijević

Miroslav Volf

Javna vjera - Kršćani i opće dobro

Rijeka, Ex libris, 2013, 188. str.

Miroslav Volf rođen je 1956. godine u Osijeku, studirao je na Filozofskom fakultetu i Biblijsko-teološkom institutu u Zagrebu, magistrirao je iz teologije na Teološkom fakultetu Fuller u Pasadeni, Kalifornija (SAD). Na Sveučilištu u Tübingenu doktorirao je i habilitirao. Volf trenutno radi kao Henry B. Wright profesor teologije na Yale Divinity School i utemeljitelj je Yale centra za vjeru i kulturu. Profesora Miroslava Volfa danas smatraju za jednog od desetak najutjecajnijih teologa u svijetu.

Knjiga *Javna vjera* se sastoji, uz uvod i zaključak, od dva dijela, *Suprotstavljanje pogrešnom funkcioniranju vjere* i *Angažirana vjera*. Autor ovom knjigom ne samo da promišlja, nego i preispituje mjesto i ulogu religije u današnjem svijetu. S obzirom kako ima hrvatsko porijeklo, posebno se bavi i konfliktima na južnoslavenskim prostorima i uloge religije, odnosno vjere, u njima.

U samom nazivu knjige vidljiva je tendencija da Volf istakne važnost povrat-